

- l) Verkių, 1969 m. Vilniaus raj.
 m) Okolicos, 1979 m. Šalčininkų raj.
 n) Šiaulių kaimo, 1981 m. Širvintų raj.

žr. pav. 7.

V. Aleksiejūnas (Vilnius)

PIRMOSIOS LIETUVIŠKOS KALTINĖS MONETOS

1. Kiekvieno krašto ar valstybės piniginės apyvartos atsiradimas, monetų kaldinimo pradžia - tai patys svarbiausi, labiausiai tyrinėtojus dominantys klausimai. Šiuo metu dar neišskus pirmųjų lietuviškų kaltinių monetų tikslus pasirodymo laikas, priklausomybė, kaldinimo vieta.

2. Reikšmingi darbai apie šias monetas išspausdinti XX a. I pusėje. Daug vertingos informacijos savo publikacijose pateikė M. Gumovskis. Ypatinga vieta lietuvių numizmatų tarpe tenka P. Karazijai, paskelbusiam kelis lobius. Paminėsime G.B. Fiodorovo (1949; 1951) išskirtus keturis monetų tipus:

- Tipas I - Av. įrašas "pečat".
 - Rv. ietigalis ir kryžius.
 Tipas II - Av. ietigalis ir kryžius.
 - Rv. "Gedimino stulpai".
 ("Stieby vartai").
 Tipas III - Av. Vytis.
 - Rv. "Gedimino stulpai".
 ("Stieby vartai").
 Tipas IV - Av. Vytis.
 - Rv. Dvigubas kryžius skyde.

Monetos priskiriamos LDK kunigaikščiams. Tipai išvardinti chronologine tvarka ir turėtų būti

kaldinti Algirdo-Kęstučio-Vytauto-Kazimiero Jogailaičio valdymo laikais. Žr. pav. 8.

Šios monetos turi daug atmainų. Galbūt ateityje išaiškės nauji monetų tipai, kurių vienetai randami mūsų dienomis archeologinių tyrinėjimų metu. Ne mažiau svarbūs yra ir vėlesni archyvinių šaltinių apibendrinimai, naujų monetų radimviečių topografavimas, lobių skelbimai.

3. Apžvelgę didesnių muziejų fondus ir susipažinę su nauja archeologinių tyrinėjimų medžiaga, nurodysime minimų monetų svarbesnius rinkinius:

Muziejus	Radimo vieta	Lobis Kolekcija Senkapiai	skaičius (vien.)			
			tipas I	tipas II	tipas III	tipas IV
IEM	Verkiai	lobis		16		
IEM	Alovė				5	
IEM	Labanoras				25	
KVIM	Šančiai		85			
KDM	Verkiai			1841		
TKM	Rykantai			73		
TKM	Trakai			18		
ŠAM		kol.				1
VE		kol.	12	26	9	
WMN	Vilnius	lobis		48		
	X			97		
		kol.	2	31	12	4
KMN		kol.	4	65	15	1
LDM		kol.		12	1	
KVIM	Karmėlava	senk.	1			
UKM	Ažugiriai			4		
IEM	Diktarai			3	6	
IEM	Kriemala			10		
KVIM	Radikiai			32	1	
IEM	Rumšiškės			5	32	
IEM	Skrebinai			2	6	

lentelės tęsinys

Muziejus	Radimo vieta	Lohis Kolekcija Senkapiai	skaičius (vien.)			
			tipas I	tipas II	tipas III	tipas IV
IEM	Jakštaičiai				3	
KVIM	Kejėnai				6	
ŠAM	Šiauliai				1	
KVIM	Šilalis				9	
IEM	Markūnai					1
IEM	Sariai					1
			104	2292	134	8

Be to, keletą ar keliolika monetų turi kiti muziejai Vilniuje, Kaune, Alytuje, Švenčionyse, taip Rygoje, Baku, Poznanėje (LLR), Torunėje (LLR), Jos daugiausia iš archeologinių paminklų arba įsigytos iš privačių asmenų, tačiau pastarosios dažnai neturi tikslesnių metrikų.

Visos jos laukia nuoseklaus statistinio, metrologinio apdorojimo, pratų nustatymo.

E. Svetikas (Alytus)

XVI-XVII AMŽIŲ MONETOS LEIPALINGIO (LAZDIJŲ RAJ.) SENKAPIUOSE

1. AKM 1982 m. tyrinėjo Leipalingio senkapius, kuriuose rastas 101 kapas. 23 kapuose (5 vyrų, 6 moterų, 12 vaikų-paauglių) aptiktos 37 monetos. Dar 6 monetos rastos atsitiktinai.

2. Žygimanto Augusto monetos rastos 2 kapuose. Vyro kape Nr. 11 - 1 pusgrašis; suardytuose vyro ir vaiko kapuose Nr. 57-58 - 1 1570 m. dvidenaris.

3. Zigmanto III Vazos monetos rastos 6 kapuose. Vyro kape Nr. 98 - 1 Rygos šilingas (be šios monetos rasta dar vienos, nenustatytos monetos fragmentai). Moters kape Nr. 77 - 1 Rygos šilingas. Vaikų kapuose: kape Nr. 1 - 1 Rygos šilingas; kape Nr. 5 - 1 dvidenaris ir 1 1615 m. grašis; kape Nr. 7 - 1 Rygos šilingas; kape Nr. 101 - 1 1620 m. dvidenaris.

4. Jono Kazimiero monetos (variniai šilingai) rastos 9 kapuose. Vyrų kapuose: kape Nr. 54 - 1 šilingas; kape Nr. 92 - 2 Lietuvos šilingai ir 2 Lenkijos šilingai; kape Nr. 97 - 1 Lietuvos šilingas. Moterų kapuose: kape Nr. 32 - 1 Lietuvos, 1 Lenkijos ir 2 nenustatyti šilingai; kape Nr. 100 - 1 šilingas. Vaikų kapuose: kape Nr. 23 - 1 Lenkijos šilingas; kape Nr. 27 - 1 Lenkijos šilingas; kape Nr. 29 - 1 Lenkijos šilingas; kape Nr. 51 - 1 šilingas.

5. Aptikta ir Švedijos valdovų monetų. Gustavo II Adolfo 1 šilingas moters kape Nr. 65. Kristinos monetos rastos 4 moterų kapuose: kape Nr. 65 - 1 1653 m. Livonijos šilingas; kape Nr. 94 - 2 Rygos šilingai. Vaikų kapuose: kape Nr. 3 - 1 Rygos šilingas ir 1 nenustatytas šilingas; kape Nr. 95 - 1 Rygos šilingas ir 2 Livonijos šilingai. Karolio X Gustavo rastas 1 1654 m. šilingas moters kape Nr. 65. Išsiskiria moters kapas Nr. 65, kuriame aptiktos trijų Švedijos valdovų monetos.

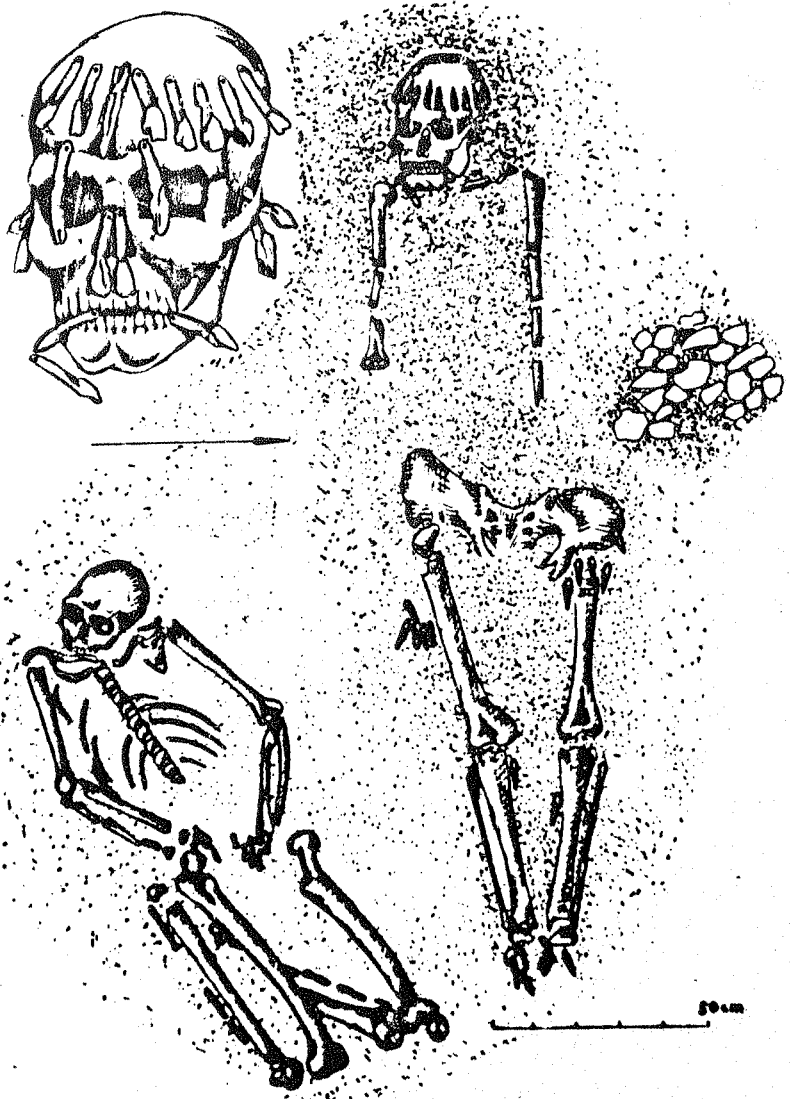
6. Trijuose kapuose (vyro kape Nr. 98, moters kape Nr. 87 ir vaiko kape Nr. 60) rasta neaiškių monetų fragmentų. Suardytoje kapinyne dalyje aptikta: 1 Jono Albrechto pusgrašis; 2 Žygimanto Senojo: 1 - 1521 m. ir 1 - 1526 m. pusgrašis; 3 Zigmanto III Vazos monetos - 2 Rygos šilingai ir 1 - 1595 m. Rygos trečiokas.

7. Daugiausia buvo Rygos (Livonijos) mone-

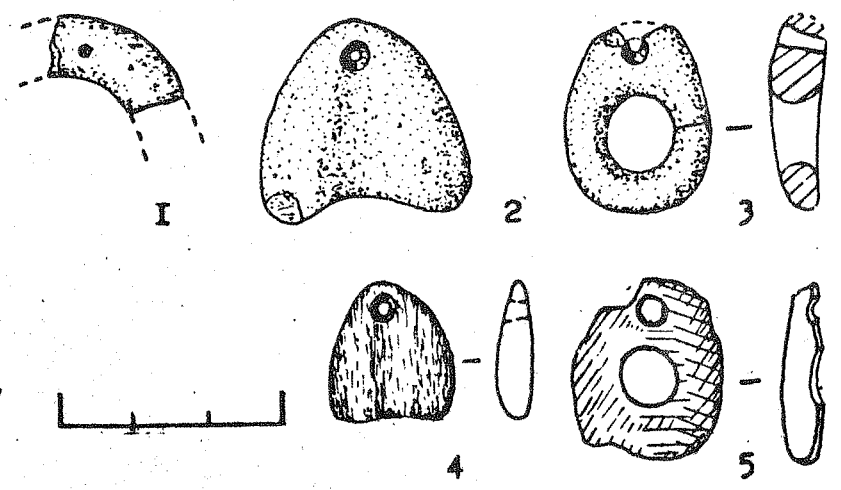
Sutrupinimai

AKM	- Alytaus kraštyros muziejus
JEM	- Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejus
KKM	- Kretingos kraštyros muziejus
KVIM	- Kauno valstybinis istorijos muziejus
LDM	- Lietuvos TSR dailės muziejus
KMN	- Nacionalinis muziejus (Krokuva)
WMN	- Nacionalinis muziejus (Varšuva)
PKI	- Paninkų konservavimo institutas
ŠAM	- Šiaulių "Aušros" istorijos ir etnografijos muziejus
TIM	- Trakų istorijos muziejus
TKM	- Telšių kraštyros muziejus
UKM	- Utenos kraštyros muziejus
VČDM	- Valstybinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
VE	- Valstybinis Ermitažas
PMUM	- Rygos miesto ir jūreivystės muziejus

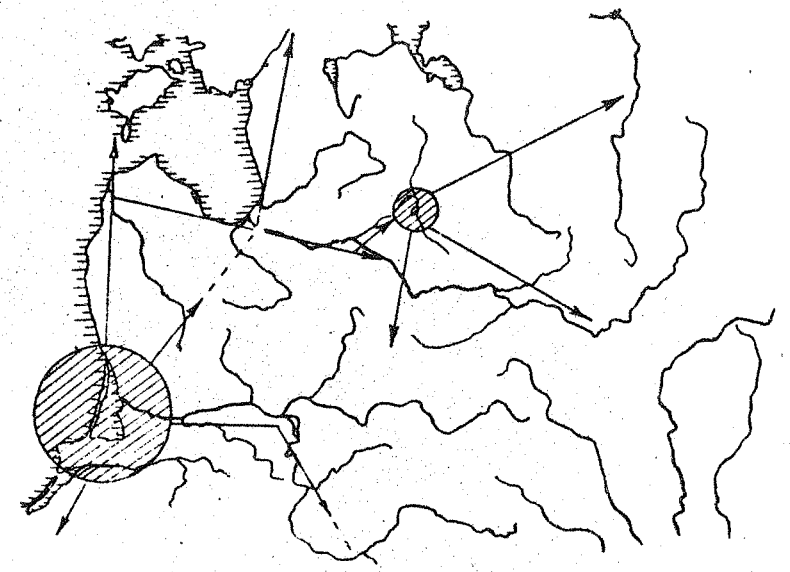
ILIUSTRACIJOS

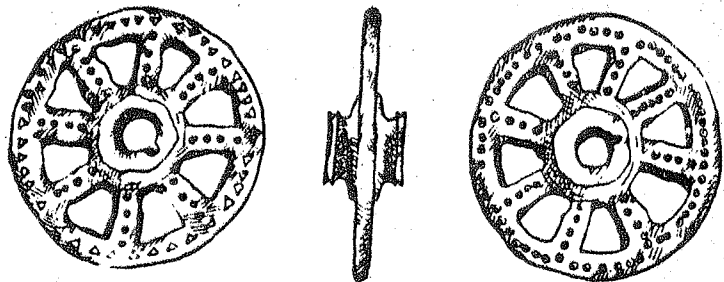
1 pav.

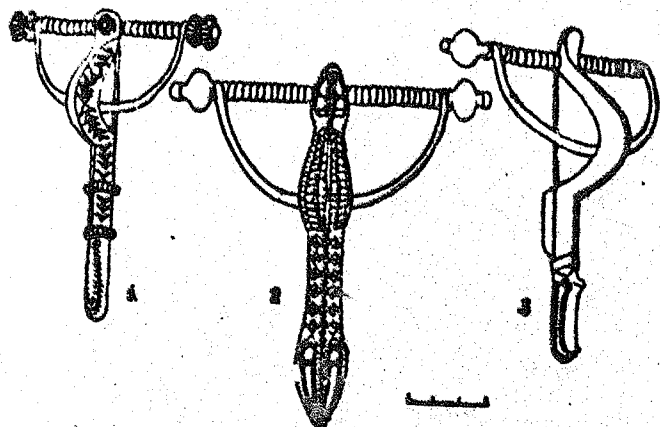
2 pav.

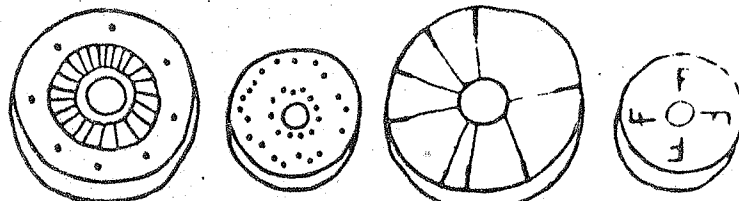
3 pav.

4 pav.

5 pav.

1

2

3

4

5

6

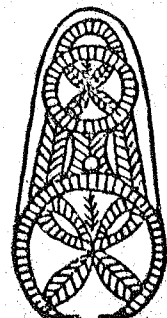
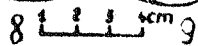
7

8

9

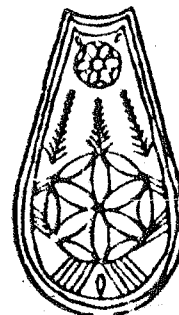
10

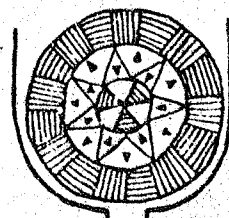
11

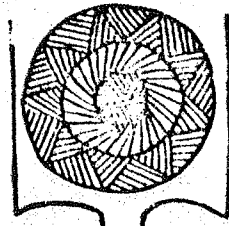
12

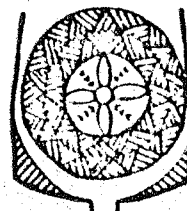
13

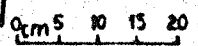
14

15

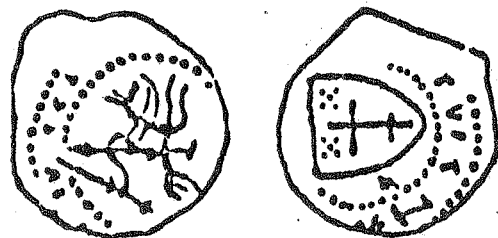
16

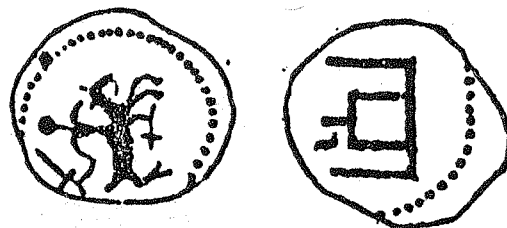
6 pav.

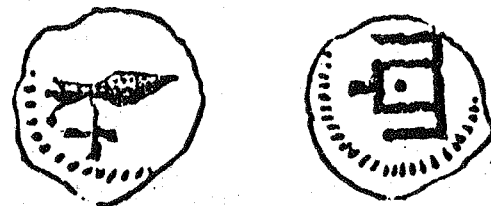
7 pav.

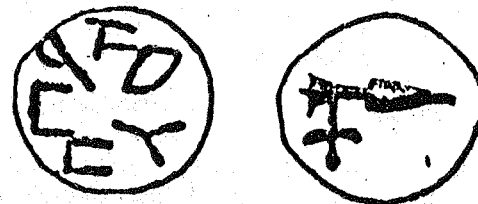
IV

III

II

I

8 pav.

TURINYS

Pratarmė	1
A. Jankevičienė. Šiandieninių muziejų uždaviniai	2
1. Muziejinkystė	
B. Lukošiuotė. "Aušros" istorijos ir etnografijos muziejaus archeologinė ekspozicija	5
V. Ruzas. Numizmatika IEM 2 salės ekspozicijoje	6
E. Gričiuvienė. Akmens amžiaus ekspozicija LTSR istorijos ir etnografijos muziejuje	9
N. Antušaitė, E. Spudytė. Archeologijos ir numizmatikos fondai Telšių kraštotyros muziejuje	12
S. Biečiauskas. Šiaulių "Aušros" muziejaus monetų lobiai	14
D. Butkus. Kretingos kraštotyros muziejaus monetų lobiai	17
A. Butrimas. Kaulo bei rago dirbinių konservavimas LTSR istorijos ir etnografijos muziejuje	18
R. Paškevičius. Ekspонатų apsauga nuo žalojančio poveikio LTSR istorijos ir etnografijos muziejuje	20
N. Černiavskij, N. Zdanovič. Archeologinių kasinėjimų medžiagos paruošimas muziejui	22
M. Eiche. Faleristikos kolekcijos mokslinio tyrimo ir sisteminimo principai Rygos miesto istorijos ir jūreivystės muziejuje	23

2. Archeologija	
A. Butrimas. Neolito kapai iš Donkalnio (Telšių raj.)	26
A. Girininkas. Pirmieji gintaro keliai rytų Europą	28
B. Salatkienė. Kalnelių (Šiaulių raj.) II-IV a. pilkapiai	29
V. Kazakevičius. Žalvarinis ratelis iš Plinkaigalio (Kėdainių raj.)	31
K. Rickevičiūtė. Retos segės iš Lazdininkų (Kretingos raj.)	33
L. Murnikaitė. Gintaro dirbiniai Lazdininkų (Kretingos raj.) kapinyne	34
A. Blūjienė. Alinkos-Raistinės (Trakų raj.) pilkapiai	36
E. Svetikas. Didžiasalio (Lazdijų raj.) kapinynas	37
K. Mikaila, G. Vaitkevičius. Kai kurie Vilniaus XVI-XVII a. raudono molio plokšnių keramikos tyrimai	38
A. Kuncevičius. Dėl akmenų smailiadugiškais dubenimis paskirties	41
A. Čepaitienė. Verpimo įrankių ornamentikos problemos	42
V. Ksenzov. Naujas mezolitinis paminklas netoli Krasnovkos kaimo (Svetlogorsko raj.) prie Berezinos upės	45
E. Zaikovskij. Neolitinių gyvenviečių tyrinėjimai Dysnos upės baseine	46
A. Vasks. Rytų Latvijos keramika vėlyvajame žalvario ir ankstyvajame geležies amžiuje (I tūkst. pr.m.e.)	48

A. Radinš. Pilkapių laidojimo papročiai Rytų Latvijoje II tūkst. I-je pusėje (pagal Rezeknės raj. medžiagą)	50
3. Numizmatika	
R. Senapėdis. Šiaulių kaimo (Širvintų raj.) Prahos grašių lobis	53
V. Aleksiejūnas. Pirmosios lietuviškos kaltinės monetos	56
E. Svetikas. XVI-XVII amžių monetos Liepalingio (Lazdijų raj.) senkapiuose ...	58
E. Ivanauskas. Seredžiaus numizmatinė medžiaga (XVI-XIX a.pr.)	60
R. Klimavičius. Pirmasis Lietuvos-Lenkijos valstybės ordinas	62
E. Rimša. Radvilų karstų Kėdainiuose identifikavimo klausimu	63
Š. Bektenejev. Piniginė apyvarta šiaurės-rytų Baltarusijos teritorijoje (XIII-XIV a.a.)	66
Sutrupinimai	68
Ilustracijos	69

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	1
А. Янкявичене. Задачи современных музеев	2
1. Музееведение	
Б. Лукошюте. Археологическая экспозиция в музее истории и этнографии "Аушра"	5
В. Рузас. Нумизматика в отделе экспозиции феодального общества Литвы (11 зал музея истории и этнографии ЛитССР)	6
Э. Гришовене. Экспозиция каменного века в музее истории и этнографии Литовской ССР	9
Н. Антушайте, Е. Спудите. Фонды археологии и нумизматики в Тельшяйском краеведческом музее	12
С. Беяускас. Монетные клады в Шяуляйском музее "Аушра"	14
Д. Буткус. Монетные клады в Кретингском краеведческом музее	17
А. Бутримас. Консервация изделий из кости и рога в музее истории и этнографии Литовской ССР	18
Р. Пашкявичюс. Охрана экспонатов от негативного воздействия света в музее истории и этнографии Литовской ССР	20
Н. Чернявский, Н. Зданович. Опыт подготовки в музеефикации материалов археологических раскопок	22
М. Эйхе. Принципы научного исследования и систематизации коллекции фалеристики музея истории	
г. Риги и мореходства	23

2. Археология

А. Бутримас. Неолитические погребения в Донкалнис (Тельшяйский р-он).....	26
А. Гирининкас. Первые пути янтаря в Восточную Европу	28
Б. Салаткене. Курганы 11-1У в.в. в Калняляй (Шяуляйский р-он)	29
В. Казакялячюс. Бронзовый колесик из могильника Плинкайгалис (Кедайняйский р-он)	31
К. Ришкявичюте. Редкие фибулы из могильника Лаздиянкай (Крётингский р-он)	33
Л. Мурчикайте. Янтарные изделия в мужских погребениях из могильника Лаздиянкай (Крётингский р-он)	34
А. Елюене. Курганы Алинкос-Райстинес (Тракайский р-он)	36
Е. Святикас. Могильник в Диджясалис (Лаздияйский р-он)	37
К. Микайла, Г. Вайткявичюс. Некоторые исследования Вильнюсской красноглинистой тонкостенной керамики ХУ1-ХУП в.в.	38
А. Кунцевичюс. О назначении остродонных камней с тазообразной выемкой	41
А. Чяпайтене. Проблемы орнаментики прядильных инструментов	42
В.П. Ксензов. Новый памятник эпохи мезолита у д. Красновка Светлогорского р-на) на Березине	45
Э.М. Зайковский. Раскопки неолитических поселений в бассейне р. Дисны	46
А. Вакс. Керамика Восточной Латвии в эпоху поздней бронзы и в начале железного века (1 тысяча до н.э.)	48
А. Радиньш. Курганный погребальный обряд в Восточной Латвии в первой половине 11 тысяч н.э.	50

3. Нумизматика

Р. Сянапедис. Клад Пражских грошей из д. Шяуляй (Ширвинтский р-он)	53
--	----

В. Аляксёюнас. Первые чеканные монеты Литвы	56
Э. Святикас. Монеты (ХУ1-ХУП в.в. в погребениях могильника Лейпалингис (Лаздияйский р-он)	58
Э. Иванушас. Нумизматический материал из Сярджюс (ХУ1-нач. Х1Хв.в.)	60
Р. Климавичюс. Первый орден Литовско-Польского государства	62
Э. Римша. К вопросу идентификации гробов Радзивилов в Кедайняй	63
Ш.И. Бектенеев. Денежное обращение на территории Северо-восточной Белоруссии (ХШ-Х1У в.в.)	66
Сокращения	68
Иллюстрации	69

Ats. redaktorė A. Jankevičienė
Redaktorė R. Rimantienė

Archeologinės ir numizmatinės medžiagos
komplektavimas ir konsekvavimas

Pasirašyta spausdinti

Tiražas 500 egz. Kaina 0,80 rb.

Spaudė Motiejaus Šumausko sp. Vilniuje, Straz-
delio 1

Užsak. Nr. 549 5 sp. lankai